

การอภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษาเรื่อง ผลของกิจกรรมรักษาสะอาดของโรงเรียนบ้านรัตนา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในบทนี้จะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ สมมติฐาน วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งได้สรุปไว้ตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมรักษาสะอาดของโรงเรียนบ้านรัตนา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.1 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มทดลองก่อนและหลัง การทดลองใช้กิจกรรมรักษาสะอาด

2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มควบคุมก่อนและหลัง การทดลอง

2.3 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

สมมติฐาน

1. พฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มทดลองหลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาสะอาดสูงกว่าก่อนการทดลอง

2. พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง ไม่แตกต่างกัน
3. พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน หลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นคณะกรรมการนักเรียน โรงเรียนบ้านรัตนา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 จำนวน 21 คน เป็นกลุ่มทดลอง และคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนบ้านลือตอ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 จำนวน 19 คน เป็นกลุ่มควบคุม

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมและสุ่ม และมีการทดสอบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง (Randomized Control Group Pretest - Posttest Design)

เครื่องมือในการวิจัย

1. กิจกรรมรักษาความสะอาด โดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ประการ
2. แบบวัดพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ ซึ่งในแบบวัดจะมีข้อความที่มีลักษณะเชิงนิมิต (Positive Scale) และเชิงนิเสธ (Negative Scale) จำนวน 30 ข้อ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง เพื่อวัดระดับพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง

3. แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบ่อยครั้งมาก ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง และไม่เคยปฏิบัติเลย ซึ่งในแบบวัดจะมีข้อความที่ลักษณะเชิงนิมาน (Positive Scale) และเชิงนิเสธ (Negative Scale) จำนวน 20 ข้อ โดยครูเป็นผู้ประเมิน เพื่อวัดระดับพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ก่อนและหลังการทดลอง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ระยะเวลาการทดลอง

1.1 ผู้วิจัยนำแบบวัดพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try Out) กับคณะกรรมการนักเรียน โรงเรียนบ้านลือเน็ง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ด้วยการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Item - total Correlation) มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .38 - .63 และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ตามวิธีการของครอนบัค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76

1.2 ผู้วิจัยนำแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนโดยครูเป็นผู้ประเมิน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูโรงเรียนบ้านลือเน็ง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา จำนวน 10 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมิน ด้วยการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Item - total Correlation) มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .63 - .87 และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ตามวิธีการของครอนบัค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .73

2. ระยะเวลาทดลอง

2.1 ผู้วิจัยนำแบบวัด และแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ไปวัดนักเรียน และครูก่อนการทดลองในระยะ 5 วัน ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาความสะอาด ในโรงเรียนบ้านรัตนา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง โดยให้คณะกรรมการนักเรียนจำนวน 21 คน ปฏิบัติกิจกรรมตามทักษะกระบวนการ 9 ประการ ใช้เวลาหลังเลิกเรียนในวันจันทร์ พุธ และศุกร์ จำนวน 20 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง ตั้งแต่วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2540 ถึงวันที่ 26 มีนาคม 2540

สำหรับกลุ่มควบคุม ใช้กิจกรรมปกติเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดที่โรงเรียนปฏิบัติเป็นประจำ

3. ระยะหลังการทดลอง

3.1 ผู้วิจัยนำแบบวัด และแบบประเมินพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ไปใช้วัดนักเรียนและครูในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง 5 วัน

3.2 นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนที่วัดได้จากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. หาค่าการทดสอบที่ แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระต่อกัน (Dependent t - test) ของคะแนนที่วัดได้จากกลุ่มทดลอง เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ในระยะก่อนและหลังการทดลอง
3. หาค่าการทดสอบที่ แบบกลุ่มตัวอย่างอิสระต่อกัน (Independent t - test) ของคะแนนที่วัดได้จากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ในระยะก่อนและหลังการทดลอง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนในกลุ่มทดลองทั้งที่นักเรียนประเมินตนเอง และครูเป็นผู้ประเมิน หลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 0.5

2. พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนในกลุ่มควบคุมทั้งที่นักเรียนประเมินตนเอง และครูเป็นผู้ประเมินก่อนและหลังการใช้กิจกรรมปกติในการรักษาความสะอาด ไม่แตกต่างกัน

3. พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนทั้งที่นักเรียนประเมินตนเองและครูเป็นผู้ประเมิน หลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้กิจกรรมปกติในการรักษาความสะอาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ตามลำดับดังนี้

1. สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มทดลองหลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดสูงกว่าก่อนการทดลอง

ผลการวิจัยปรากฏว่า พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนทั้งที่นักเรียนประเมินตนเองและครูเป็นผู้ประเมิน กลุ่มทดลองหลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริพร ชีพประกิจ (2536 : บทคัดย่อ) พบว่า ค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา หลังการใช้ชุดฝึกปฏิบัติการโดยกระบวนการกระจำนียมสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับกิจกรรมรักษาความสะอาดโดยทักษะกระบวนการ 9 ประการ มีผลทำให้พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนหลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดสูงกว่าก่อนการทดลอง

การที่ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 อาจเป็นเพราะสาเหตุ ดังนี้

1.1 ทักษะกระบวนการ 9 ประการ เป็นกระบวนการปฏิบัติที่นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตจริงของนักเรียน ทำให้เป็นผู้รู้จักคิด มีเหตุผล คิดถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ และมองเห็นคุณค่าของตัวเองที่เป็นผู้ปฏิบัติ สามารถเป็นผู้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น (สงบ ลักษณะ, 2534 : 11) ดังผลการวิจัยในครั้งนี้

1.2 การให้ความรู้โดยการจัดกิจกรรมรักษาความสะอาด ทำให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความรู้สึก (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2532 : 89) ซึ่งนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดเป็นเจตคติ ค่านิยม นำไปสู่การกระทำที่ถูกต้องส่งผลให้พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง ใช้กิจกรรมรักษาความสะอาด

สูงกว่าก่อนการทดลอง

1.3 การเกิดพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน เป็นผลมาจากองค์ประกอบภายในของมนุษย์เอง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน (สิทธิโชค วรรณสันติกุล, ม.ป.ป. : 25) จากการที่นักเรียนได้รับความรู้จากกิจกรรมรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมมาสัมพันธ์กับองค์ประกอบภายในของตัวนักเรียนที่เห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอย ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาความสะอาดสูงกว่าก่อนการทดลอง ดังผลการวิจัยในครั้งนี้

2. สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ทั้งที่นักเรียนประเมินตนเอง และครูเป็นผู้ประเมิน ของกลุ่มควบคุมก่อนและการทดลองไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยปรากฏว่า พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการใช้กิจกรรมปกติในการรักษาความสะอาดไม่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การที่ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 อาจเป็นเพราะสาเหตุ ดังนี้

2.1 นักเรียนในกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการเรียนรู้จากกิจกรรมรักษาความสะอาดไม่มีการกระตุ้น จึงมองไม่เห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอย พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ทั้งในระยะก่อนและหลังการใช้กิจกรรมปกติในการรักษาความสะอาดจึงไม่แตกต่างกัน

2.2 การปฏิบัติกิจกรรมรักษาความสะอาดตามปกติที่นักเรียนปฏิบัติอยู่ ไม่ได้ใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้ ที่จะทำให้นักเรียนได้เพิ่มพูนทักษะ ขาดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนไม่ได้คิดเอง ไม่ได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง เพียงแต่รับคำสั่งมาปฏิบัติ ย่อมไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ไม่เกิดเจตคติที่ดี ไม่เกิดทักษะในการปฏิบัติ จึงทำให้พฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนก่อนและหลังการใช้กิจกรรมปกติในการรักษาความสะอาดไม่แตกต่างกัน

3. สมมติฐานข้อที่ 3 พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนหลังการทดลอง กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ผลการวิจัยปรากฏว่า ในระยะก่อนการทดลอง พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลมาจากแบบแผนการวิจัยที่มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง และจัดเข้าเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการสุ่มทำให้ยอมรับได้ว่า ทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยไม่แตกต่างกันจริง แต่ในระยะหลังการทดลอง พฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ทั้งที่นักเรียนประเมินตนเอง และครูเป็นผู้ประเมินของกลุ่มทดลองที่ใช้

กิจกรรมรักษาระยะห่างสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีศนา ใจทน (2529 : บทคัดย่อ) พบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นจะสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจากรายงานการวิจัยของ เคลเลอร์ (Keller, 1991 : 617 - 619 อ้างถึงใน สุกานดา สุวรรณวงศ์, 2536 : 17) พบว่า หลังคาเรือนฟากตะวันตกที่ได้รับการทิ้งน้ำทิ้งเรื่องการทิ้งขยะ มีจำนวนหลังคาเรือนที่ทิ้งขยะลงถังเพิ่มขึ้นสูงกว่าฟากตะวันออก ซึ่งไม่ได้รับการทิ้งน้ำทิ้งอย่างมีนัยสำคัญ

การที่ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 อาจเป็นเพราะสาเหตุ ดังนี้

3.1 การปฏิบัติกิจกรรมรักษาระยะห่าง โดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ประการ ทำให้นักเรียนได้ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มองเห็นว่าปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาของส่วนรวมที่ทุกคนต้องช่วยกันแก้ปัญหา และมองเห็นคุณค่าของตัวเองที่เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมรักษาระยะห่าง อันนำไปสู่การเกิดพฤติกรรม การกำจัดขยะมูลฝอย หลังการทดลองใช้กิจกรรมรักษาระยะห่างของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3.2 การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง จากความคิดของตัวเอง ได้มองเห็นปัญหา ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหา เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ มีสิ่งเร้า (Stimulus) มาเร้าอินทรีย์ (Organism) ประสาทเกิดการรับสัมผัส (Sensation) โดยอาศัยสัญชาตญาณหรือการรับรู้ (Perception) แปลความหมายเป็นความคิดรวบยอด เรียกว่า เกิดสังกัป (Conception) แล้วมีปฏิบัติตอบสนอง (Response) เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งแสดงว่าได้เกิดการเรียนรู้แล้ว (กันยา สุวรรณแสง, 2532 : 168 - 169) การได้ปฏิบัติกิจกรรมรักษาระยะห่างของนักเรียนกลุ่มทดลอง เริ่มจากการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาขยะมูลฝอย การชมเทปโทรทัศน์ และการศึกษาดูงาน เป็นสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นความคิด ความรู้สึกของนักเรียนให้เกิดเป็นความคิดรวบยอดที่จะเลือกหาวิธีที่จะมาจัดการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในโรงเรียน เมื่อได้แนวทางนักเรียนก็นำมาปฏิบัติซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเรียนรู้และเป็นการเรียนรู้ที่มองเห็นปัญหา แสวงหาวิธีแก้ปัญหา แล้วดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติจริง

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถแสดงให้เห็นว่า หลังการทดลอง พฤติกรรมกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้กิจกรรมรักษาระยะห่าง สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้กิจกรรมปกติในการรักษาความสะอาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงกล่าวได้ว่า กิจกรรมรักษาระยะห่างมีผลทำให้พฤติกรรมกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนเป็นไปอย่างถูกต้องสูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมรักษาสะอาดของโรงเรียนบ้านรัตนา อำเภอ
ยะหา จังหวัดยะลา ที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ
2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ควรนำผลการวิจัยของกิจกรรมรักษาสะอาด ไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา
อื่น ๆ เพื่อสร้างให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ในการจัดกิจกรรมเพื่อรักษาความ
สะอาด ความเป็นระเบียบ และสวยงามแก่โรงเรียน

1.2 ควรนำผลการวิจัยของกิจกรรมรักษาสะอาด ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้
ปัญหาขยะมูลฝอยในสถานศึกษาระดับอื่น เพื่อการรณรงค์ในเรื่องการรักษาความสะอาด และการ
กำจัดขยะมูลฝอย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากคณะกรรมการนักเรียน ควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างออกไปยังกลุ่ม
นักเรียนทั่วไปด้วย

2.2 ควรมีการศึกษาถึงตัวแปรอิสระอื่น ๆ เช่น การรับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาขยะมูลฝอย
ความรับผิดชอบ เหตุผลเชิงจริยธรรม ความมีวินัยในตนเอง การควบคุมตนเอง การอบรมเลี้ยงดู
เป็นต้น ว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียนหรือไม่

2.3 ควรติดตามประเมินผลพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอก
โรงเรียน หลังการวิจัยสิ้นสุดลง

2.4 ควรนำหลักของทักษะกระบวนการ 9 ประการ ไปใช้ในกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม